

Sven Atle Johannesen: Schiager med Der Orgelkönig

Der Orgelkönig

Organ Works by J. G. Schneider

Halgeir Schiager, orgel

Spilt i Steinkjer kirke

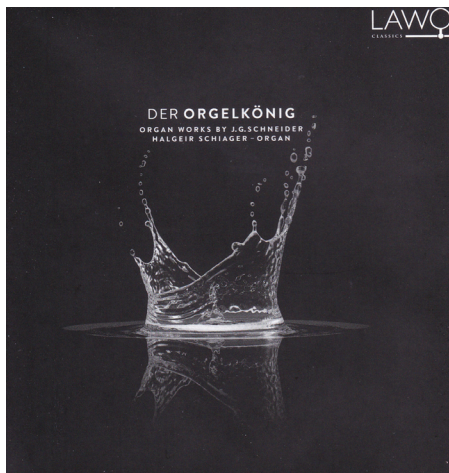
Orgel: Br. Torkildsen, 2009

LAWO LWC 1090 (2015)

Jeg har sagt det tidligere: med Halgeir Schiager kommer det alltid noe nytt, alltid noe uventet. I sitt nyeste cd-prosjekt setter han søkelyset på orgelspilltradisjonen etter J. S. Bach og presenterer Johann Gottlob Schneider, en komponist som var fullstendig ukjent for meg. Vi får et skikkelig festpreludium, to store fantasier, en samling kortere orgelstykker og et variasjonsverk.

Schneider er ikke verdens mest dyptpløyende komponist, men skriver effektivt og iørefallende, og han utnytter hele orgelet, fra topp til bunn. Med viktig og selvstendig pedal krever verkene et orgel med et godt disponert pedalverk – her blir en nødtørftig Subbass 16' og pedalkoppel for snaut. Torkildsens store Wagner-inspirerte instrument i Steinkjer kirke har imidlertid alle de ressurser som trengs, og er et meget godt valg for denne musikken.

Det storslagne *Dank- und Jubelpräludium* som innleder programmet låner et motiv vi kjenner godt fra J. S. Bachs D-dur fuge

BWV 532,2, og det rytmiske og tematiske arbeidet er også i beste Bach-stil, med effektiv utnyttelse av materialet. Her har man et stykke meget anvendelig musikk, velegnet til større anledninger.

De mest interessante verkene her er de to store fantasiene, opus 1 og opus 3. De har samme formoppbygging; en monumental plenum-fantasi med dramatisk harmonikk, etterfulgt av en mer stillferdig og følsom adagio. Deretter returnerer Schneider til åpningen, før det ender i en fuge i beste Bach-tradisjon. Det er riktignok ingen Bach-sitater her, men jeg føler at fugene bærer preg av at den gamle mester titter komponisten over skulderen og inspirerer, både komposisjonsteknisk og tematisk.

Men likevel er dette ikke «etterligninger», og særlig er fugen i opus 1 elegant utformet med tendenser til et personlig uttrykk. Musikken er langt fra «tørr», og Schneider unngår et teoretisk-akademisk preg.

I samlingen av korte, frittstående stykker finner vi alt fra plenumsatser til stille meditasjoner beregnet på svake 8'-stemmer. Et par av satsene er spilt på Torkildsens kororgel, og antyder hva som bor i dette instrumentet også. Jeg falt nok mest for de langsomme satsene, der orgelets karakterfulle 8'-stemmer får vist seg fram. Mange vil her kunne hente nytt repertoar, velegnet i mange sammenhenger. Variasjonene er etter min mening mindre lødige, men Schiager får vist fram mange av Steinkjer-orgelets karakterstemmer og mulige registerblandinger før det hele kulminerer med *Volles Werk* i sluttvariasjonene. Merkelig nok føler jeg det her Schneider er minst personlig, i motsetning til fugene.

Der Orgelkönig er en viktig utgivelse av flere grunner. En av dem er at vi får en god demonstrasjon av Torkildsen-orgelet i Steinkjer. Alle stemmene har tydelig egenkarakter, men klarer likevel å innordne seg i en helhet. Det betyr at instrumentet kan by på utallige muligheter; ulike typer plenum, utvalgsregistreringer, grunnregistreringer og solokombinasjoner. Siden alle registreringer er oppgitt er det lett å orientere seg i orgelets klangverden og lære seg de ulike stemmene å kjenne. Jeg har tidligere rost intonasjonen i dette instrumentet, og jeg mener fortsatt at ingen orgler i Norge kan konkurrere med dette instrumentets Kvintatøn 8' i positivet eller Kvint 3' i hovedverket. For virkelig å bli kjent orgelets klanglige kvaliteter bør man lese Jann-Magnar Fiskviks intonasjonsberetning i boka som ble laget

til innvielsen av Torkildsens Steinkjer-orgler¹. Det eneste jeg savner på denne innspillingen er mer av et lettere plenum uten rørstemmer. De fleste plenumsatsene har med rørstemmer i både 16' og 8' og får dermed et solid og gravitetisk preg.

En annen grunn til at dette er en viktig utgivelse er at Schiager her presenterer orgelspill med selvstendig pedal fra tida etter J. S. Bach, en tid da pedalspillet fikk mindre betydning og komplekse og polyfone orgelsatser ble færre. Vi aner Schneider som et bindeledd mellom Bach og den tidlige romantikken, som f.eks. Mendelssohn Bartholdy og Schumann. Og enda en grunn er Schiagers velartikulerte spill, preget av en slags strukturert legato. Vi får her en demonstrasjon av hvordan orgelmusikk kunne spilles før den kroniske «legatissimo» får fotfeste, mens man ennå kunne utnytte en følsom mekanisk traktur. Schiager har jo tidligere gjennom sitt doktorgradsarbeid foretatt dypdykk i 1800-tallets oppføringspraksis, ikke minst i tradisjonen etter Gustav Merkel, og er en virkelig autoritet på området. Her får vi vist hvordan det kan gjøres med musikken før Merkel.

Dette er virkelig en cd å lære av!

* * * * *

1 Jann-Magnar Fiskvik: **Den klanglige prosessen – fra skisseblokk til festmusikk**. I: Kristin Eek (red.): **De nye orglene i Steinkjer kirke**. (2009, Steinkjer), side 48-69.